

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 5 juli 2011

Mål nr

Ö 5153-10

KLAGANDE

MB

Ombud: Advokat ÅG

MOTPART

AW

Ombud: Advokat AK

SAKEN

Avvisande av talan

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Svea hovrätts beslut 2010-10-20 i mål ÖÄ 6309-10

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Med ändring av hovrättens beslut undanröjer Högsta domstolen tingsrättens beslut och visar ärendet åter till tingsrätten för fortsatt behandling.

Det ankommer på tingsrätten att i samband med ärendet efter dess återupptagande pröva frågan om rättegångskostnader i Högsta domstolen.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

MB har yrkat att Högsta domstolen med ändring av hovrättens beslut undanröjer tingsrättens avvisningsbeslut och återförvisar ärendet till tingsrätten för fortsatt behandling.

AW har bestritt ändring.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader i Högsta domstolen.

SKÄL

1. AW och MB har gemensamt sonen O, född år 2003. De är samtliga svenska medborgare. Genom Svea hovrätts dom den 20 november 2008 tillerkändes AW ensam vårdnaden om O. I domen förordnades det vidare om rätt till umgänge mellan MB och O på visst sätt under vartannat veckoslut samt under lov och storhelger. AW flyttade med O till Bali i Indonesien i december 2009, där de båda fortfarande befinner sig. Det får anses klarlagt att AW dessförinnan – under hösten 2009 – sålt sin bostad, avregistrerat sin enskilda firma och erhållit visum till Indonesien för ett år. De anges i den svenska folkbokföringen som avregistrerade den 16 februari 2010.

2. MB ansökte om verkställighet enligt 21 kap. föräldrabalken av hovrättens dom och yrkade att AW skulle föreläggas att vid vite överlämna sonen till honom för umgänge. Tingsrätten avvisade ansökan på den grunden att svensk domstol inte är behörig. Hovrätten har avslagit överklagandet.
3. Frågan i målet är om ansökan ska tas upp till prövning av svensk domstol trots att AW och O flyttat utomlands. Det rör sig här om vad som brukar betecknas som svensk exekutionsbehörighet vilken inte helt sammanfaller med den svenska domsrätten (jfr bl.a. Michael Bogdan, Svensk internationell privat- och processrätt, 7 uppl. 2008, s. 144 f.).
4. När det gäller en svensk dom om umgänge måste, särskilt med hänsyn till barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna (6 kap. 2 a § föräldrabalken), utgångspunkten vara att det finns svensk exekutionsbehörighet.
5. Det föreligger inte några folkrättsliga hinder mot att förelägga en förälder som flyttat utomlands att vid äventyr av vite överlämna ett barn för umgänge (jfr RÅ 1997 ref. 58, Gösta Walin och Staffan Vängby, Föräldrabalken, suppl. 10, juli 2010, s. 21:8 f. och Michael Bogdan, a.a. s. 147).
6. Ett vitesföreläggande kan ha effekt även om vårdnadsföräldern bor utomlands. En annan sak är om ett vitesföreläggande i det enskilda fallet kan tänkas utgöra ett effektivt påtryckningsmedel eller om det annars finns skäl som talar emot ett sådant föreläggande. Den frågan kan normalt inte avgöras på grundval av sökandens uppgifter utan först sedan motparten

beretts tillfälle att yttra sig. Den ska således inte prövas som en fråga om rättegångshinder utan utgör en del av saken.

7. Om det emellertid redan på grundval av ansökan kan konstateras att det saknas förutsättningar för att vidta effektiva verkställighetsåtgärder och att ett vitesföreläggande inte kan tänkas fungera som ett effektivt påtryckningsmedel, t.ex. därför att vårdnadsföräldern helt saknar anknytning till Sverige, bör dock svensk exekutionsbehörighet anses utesluten och ansökan avvisas (jfr t.ex. Lennart Pålsson, Svensk rättspraxis. Internationell privat- och processrätt 1996-2000, SvJT 2001 s. 770 ff. på s. 784, Michael Bogdan, Svensk internationell privat- och processrätt, 7 uppl. 2008, s. 145 och Michael Bogdan, Svensk behörighet att verkställa förpliktelse som inte avser betalningsskyldighet, JT 1997-98, s. 487).

8. Av MBs ansökan mot AW framgick att hon inte helt saknade anknytning till Sverige. Inte heller under den fortsatta handläggningen framkom att hon helt saknade anknytning till Sverige. Svensk domstol var alltså behörig att pröva MBs ansökan.

9. Frågan är då om Attunda tingsrätt är behörig domstol enligt 21 kap. 1 § föräldrabalken. Verkställighet av domen söktes hos tingsrätten med stöd av bestämmelsens fjärde stycke; i tingsrätten pågick då ett mål om vårdnaden om O mellan MB och AW. Tingsrätten avvisade stämmingsansökan och förevarande ansökan först sedan AW vid sammanträde hade invänt att svensk domstol inte är behörig. Högsta domstolen har i beslut denna dag (mål Ö 5155-10) funnit att svensk domstol inte är behörig att pröva vårdnadsålet. Varken föräldrabalken eller lagen (1996:242) om domstolsärenden innehåller någon bestämmelse som reglerar följden av att en omständighet som grundat domstols

behörighet ändras under ett ärendes handläggning. I tvistemål är ändringar i de förhållanden som grundat domstolens behörighet utan verkan sedan stämning delgivits svaranden (10 kap. 15 § rättegångsbalken). Detta får anses ge uttryck för en allmän princip som det är naturligt att tillämpa även för ärenden som handläggs enligt ärendelagen (Gösta Walin och Staffan Vängby, a.a. s. 10:18). Attunda tingsrätt får därmed anses vara fortsatt behörig att pröva ansökan. Ärendet ska därför återförvisas till tingsrätten för fortsatt behandling.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Kerstin Calissendorff, Per Virdesten, Gudmund Toijer, Lena Moore (referent) och Johnny Herre
Föredragande justitiesekreterare: Miriam Kantor